

ברכת המזון (8)

ורחבה

צריך ביאור מה הכוונה שארץ ישראל נקראת "רחבה", ומה השבח בזה. וברמב"ן על התורה (שמות ג, ח): מצינו ב' פירושים מדוע נקראת ארץ ישראל "רחבה". בפירוש הראשון כתב הרמב"ן: שבח ארץ ישראל שהיא רחבה, שיעמדו בה כל ישראל במרחב. ונראה כוונתו לנס שנעשה בארץ ישראל שהיא מתרחבת כפי הדריים עליה, כדאיתא (גיטין נז): אמר רב יהודה אמר רב אסי ששים ריבוא עיירות היו לו לינאי המלך בהר המלך וכל אחת ואחת היו בה כיוצאי מצרים, חוץ משלש שהיו בהן כפלים כיוצאי מצרים, וכו' אמר עולא לדידי חזי לי ההוא אתרא ואפילו שיתין ריבוותא קני לא מחזיק, אמר ליה ההוא צדוקי לרבי חנינא שקורי משקריתו, אמר ליה ארץ צבי כתיב בה, מה צבי זה אין עורו מחזיק את בשרו אף ארץ ישראל בזמן שיושבין עליה רווחה ובזמן שאין יושבין עליה גמדה. פירוש נוסף כתב הרמב"ן שם וזה לשונו: או טעם רחבה שיש בה רחבות, שפלה ועמק ומישור גדולים וקטנים ואין רובה אלא הרים וגבעות.

ומרן הגר"ח שליט"א הוסיף פירוש בספרו טעמא דקרא, וכתב: דקרי לה "רחבה", על פי הספרי (עקב, פסיקא ג): רבי שמעון בן יוחאי אומר כשהיא בקעה הרי היא עושה בית כור כשהוא הר הרי היא עושה בית כור בצפון בית כור בדרום בית כור במזרח בית כור במערב בית כור מלמעלה בית כור מלמטה נמצא ששה מכופלת.

ספר "חיים של ברכה" ברכת המזון

הקב"ה עשה לנו כל מה שאב חייב לעשות לבנו ועל שהוצאתנו... ופדיתנו... ועל בריתך... ועל חוקיך... ועל חיים חן וחסד... ועל אכילת המזון...

כאן אנו מודים על כל החסדים שהקב"ה עושה עמנו בחמלתו, כאשר יחמול איש על בנו. וכך מובא במדרש (מדרש רבה, פרשה יז): שנו רבותינו: חמישה דברים האב חייב לעשות לבן: האב זה הקב"ה, והבן אלו ישראל. כשם שהאב חייב למול את בנו, כן הקב"ה לישראל, מל אותם על ידי יהושע וכו', האב חייב לפדותו, והקב"ה פדה ישראל שנאמר (שמואל ב, ז): לפדות לו לעם. ללמד תורה, הקב"ה לימד תורה לישראל וכו', ללמוד מצוות, הקב"ה לימד את המצוות לישראל, להשיאו אשה אמר להם: פרו ורבו, האב זקוק לבנו להאכילו ולהשקותו, לרחצו, לסוכו ולהלבישו וכן עשה הקב"ה לישראל... עד כאן לשון המדרש. על כל חיובי האב על הבן הללו, שעשה הקב"ה לישראל בניו, אנו מודים בברכה זו: למול: על בריתך שחתמת, לפדות: ועל שהוצאתנו מארץ מצרים ופדיתנו מבית עבדים, ללמד תורה: ועל

ארץ חמדה טובה ורחבה

בעיון תפילה (אוצר התפילות) הביא כמה מדרשי חז"ל שביארו מדוע נקראת ישראל ארץ "חמדה", ואלו הם, בשמות רבה (פרשה לב סי ב'): ואתן לך ארץ חמדה, למה נקראת חמדה, שבית המקדש נתון בתוכה, הה"ד (תהלים סח): "ההר חמד אלוקים לשבתו". ד"א ארץ חמדה שחמדו לה כל המלכים, שבין העי ובין יריחו אינו אלא ג' מילין לזו מלך ולזו מלך. ד"א ארץ חמדה רבנן אמרי ארץ שנחמדו לה אבות העולם אברהם שנאמר וכו', ולמה הם מתחמדים לה, אמר רשב"ל מפני שהם חיים תחילה לימות המשיח.

ועוד איתא במדר"ר (במדבר פכ"ג פסיקא ז'): שהיו המלכים מתאווים לשנות מים מן א"י ובקשו מן סיסרא ואמרו לו בבקשה ממך נבוא עמך למלחמה, כל מלך שהיה מבקש למלחמה היה משלם ושוכר פועלים בכסף שיעזרו אותו, והם אמרו לסיסרא אין אנו מבקשין ממך כלום אלא נבוא עמך בחנם, שאנו מתאווים למלאות כרסינו מן המים של אותה ארץ, שנאמר: "באו מלכים נלחמו אז נלחמו מלכי כנען בתענך על מי מגדו בצע כסף לא לקחו, להודיעך שאין חביבה כארץ ישראל" (שופטים ה').

בשבלי הלקט כתב טעם נוסף וז"ל: לפי שראה יהושע את משה רבינו שחמד ליכנס לארץ ישראל והתפלל עליה, וגם אבות העולם חמדו ליקבר שם, אזי כיון שזכה הוא ליכנס תיקן ברכת ארץ חמדה. וכן מצינו באגדה (שמו"ר לב, ב') אתן לך ארץ חמדה שחמדו לה אבות העולם.

ומרן הגר"ח שליט"א כתב דבתורה לא נקראה ארץ ישראל בתואר חמדה, אלא רק בתארים טובה, ורחבה (שמות ג, ח ובדברים ג, כה), אבל בנביאים וכתובים כבר נקראת חמדה, (תהלים קו, כד, ירמיה ג, יט, זכריה ז, יד), והטעם לכך הוא כי לפני שראוה לא נקראת חמדה. ספר "חיים של ברכה" ברכת המזון

ארץ חמדה טובה ורחבה

המאירי פירש (ברכות מח:): הואיל והזכיר את הארץ, ראוי להזכיר בשבחה, ושבח ראשון שיצא מפי הקב"ה על הארץ, היה בנוסח זה, שנאמר "וארד להצילו מיד מצרים ולהעלותו מן הארץ ההיא אל הארץ טובה ורחבה וכו'..."

כמוצא שלל רב "ברכת המזון"

תורתך שלמדנתנו, ללמד מצוות: ועל חוקיך שהודעתנו, להשיאו אשה: ועל חיים חן וחסד, ונאמר: ראה חיים עם האשה, ואמרו חז"ל: חן אשה על בעלה, להאכילו ולהלבישו: ועל אכילת מזון שאתה זן ומפרנס, דהיינו כל צרכי האדם.
כמוצא שלל רב "ברכת המזון" בשם "אור ישרים" הגדה של פסח

ועל שהוצאתנו ה' אלוקינו מארץ מצרים
צריך ביאור מדוע גבי הנחלת הארץ אמר "על שהנחלת לאבותינו ארץ וכו'" דהיינו שייחס את נחלת ארץ ישראל לאבותינו, ואילו גבי יציאת מצרים אמר "ועל שהוצאתנו מארץ מצרים", ייחס היציאה לנו. מרן הגר"ח שליט"א ביאר על פי הגמרא פסחים (קט"ז): חייב כל אדם לראות כאילו יצא ממצרים, ולפיכך אמרין "שהוצאתנו". עוד אפשר לומר שמה שאמר "שהנחלת לאבותינו", הכוונה לאברהם יצחק ויעקב, כי ארץ ישראל ניתנה להם, מה שאין כן יציאת מצרים שהייתה לכלל ישראל. ולפי זה מובן גם מדוע אמר: ועל "תורתך שלמדנתנו" ולא אמר שלמדת לאבותינו, כי התורה ניתנה לכלל ישראל ולא לאבות.

ספר "חיים של ברכה" ברכת המזון

בלי תורה ומצוות, איזה טעם יש לאוכל ?

ועל ברייתך... ועל תורתך... ועל חוקיך

כתב החתם סופר: אנו מברכים ברכת המזון ומזכירין ברית ותורה וחוקיך שהודעתנו, כי זולת זה אין ראוי לברך ברכת המזון, כי מה בצע בקיום הגוף העכור הזה, כי אין האכילה וכל הנאות העולם הזה כדאים לברך השם יתברך עליו, אם לא שהם סיבות לקיום בריתו ותורה וחוקים, אבל העושה האכילה עיקר ומברך רק על האכילה גרידא, יבוא להחשיב העולם הזה לדבר חשוב, ויימשך אחריו, ולבסוף ישכח את השם יתברך ויסור מאחריו. על כן אמר: אם "ואכלת ושבעת וברכת את ה' אלוקיך על הארץ הטובה" לבד, ולא תהיה כוונה לברך את ה' על קיום מצוותיה אלא רק הארץ הטובה, על כגון זה סיים: "השמר לך פן תשכח"

כמוצא שלל רב "ברכת המזון" בשם "תורת משה" על פרשת עקב

על ברייתך שחתמת בבשרנו ועל תורתך שלמדנתנו

מה שתיקנו חז"ל להזכיר ברית ותורה בברכת הארץ נתבאר (ברכות מח): נחום הזקן אומר צריך שיזכור בה ברית, רבי יוסי אומר צריך שיזכור בה תורה, ובטעם הדבר פירש רש"י שם וז"ל: צריך שיזכור בה ברית, בברכת הארץ, שעל ידי ברית נתנה לאברהם בפרשת מילה: ונתתי לך ולזרעך אחריו את ארץ מגורייך. וצריך שיזכור בה תורה, שאף בזכות התורה והמצוות ירשו את הארץ, שנאמר למען תחיון וריבתם ובאתם וירשתם את הארץ עכ"ל.

ספר "חיים של ברכה" ברכת המזון

הלכה: בגודל קדושת תפילת "ובא לציון"

כתב השו"ע (סימן קלב ס' א): מתרגמין קדושת ובא לציון, וצריך ליזהר בו מאוד לאמרו בכוונה. ובפסקי תשובות (אות א') כתב: דאמרינן בגמ' סוטה (מט.): מיום שחרב בית המקדש עלמא קאי אקדושה דסידרא, ופירושו, דאיתא שם מיום שחרב ביהמ"ק אין יום שאין בו קללה, וכל יום קללתו מרובה משל חבריו, וביאר רש"י שם דלכן תיקנו לומר קדושה דסידרא, שהיו כל ישראל עוסקין בתורה בכל יום דבר מועט שאומר קריאתו ותרגומו והן כעסוקין בתורה, וכיון שנוהג בכל ישראל בתלמידים ובעמי הארץ, ויש כאן שתיים, קריאת השם ותלמוד תורה, חביבה הוא. **פסקי תשובות חלק ב'**

פתגם: אושר הקטן ביותר גורם לחיוך הגדול ביותר

ספר "שמחה"

חקירה: עוסק במצוה פטור מן המצוה

פטור לגמרי, או שנחשב כאונס (קובץ שיעורים ב"ב מח, קהילות יעקב ברכות כה, עיון בלומדות טז, ברכת אברהם סוכה כה, עוסק במצוה ו', מנחת אשר דברים יא-א)

ספר "קובץ יסודות וחקירות"

סיפור: אני תולעת ולא איש

בזמן שישב רבי איזיל חריף על כסא הרבנות בקוטנה, לא לבש קפוטת של משי כמנהגם של רבני פולין. שאלוהו מאנשי המקום: מה ראה רבינו לשנות ממנהג המקום? השיב להם רבי איזיל: רבנים בדרך כלל חושבים עצמם לאנשים מושלמים, בלי שום פגם ודופי, עד שאינם יכולים, לזכור ולומר בתפילה: אנכי תולעת ולא איש. לפיכך לובשים הם קפוטת של משי, שהוא עשוי, כידוע, מקורים של תולעת, כי אז יכולים הם לומר בלי שום חשש: אנכי תולעת... אבל אני, שידע אני את מיעוט ערכי ואת חסרונותי הרבים, יכולני לומר, אנכי תולעת גם בלי ללבוש קורי תולעת.

ספר "חוד וחלק" חלק ד' (דף קכג)

שבת שלום!

יוצא לאור לרפואה שלימה של דינה בת מרים, רפאל יהודה בן מלכה, אליהו בן מרים, שלמה בן מרים, צדוק בן מרים, ויקטור חי בן יקוטה, שמחה גיזות בת אליז, יוסף בן אסתר. זרע של קיימה לדינה בת זהרה אנריאת, מרים ברכה בת מלכה ואריה יעקב בן חוה. לעילוי נשמת: ג'ינט מסעודה בת ג'ולי יעל, שלמה בן משה, דניאל בן רחל, עמנואל בן ארנסט אברהם, רפאל שלמה בן אסתר, חוה בת צביה, מיה בת רחל.

